

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและความเป็นมา

รายได้จากการท่องเที่ยวจัดเป็นรายได้หลัก¹อย่างหนึ่งของประเทศไทย โดยสังเกตได้จากการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่พยายามกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศเกิดความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆของทุกภูมิภาคในประเทศไทย อันจะส่งผลให้ธุรกิจภาคเอกชนมีการขยายตัวและเกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจ มีเม็ดเงินหมุนเวียนในประเทศ

พื้นที่ภาคใต้บริเวณริมชายฝั่งทะเลอันดามัน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีบทบาทความสำคัญในแง่ของเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมแห่งหนึ่งในประเทศ โดยเฉพาะชายฝั่งบริเวณจังหวัดภูเก็ต ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านต่างๆมากที่สุด ซึ่งมีเงินทุนหมุนเวียนจากธุรกิจการท่องเที่ยวภาคเอกชนอย่างมากมาย มีกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถขยายผลจากธุรกิจประเภทนี้ไปสู่ธุรกิจภาคอื่นๆได้อย่างมหาศาล

แต่เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2547² เวลาประมาณ 0 นาฬิกา 58 นาที ตามเวลามาตรฐานสากล (หรือเวลาประมาณ 7 นาฬิกา 58 นาที ตามเวลาในประเทศไทย) ได้เกิดเหตุแผ่นดินไหวขนาด 9.3 มาตราริกเตอร์ จุดเกิดแผ่นดินไหวหรือศูนย์กลางแผ่นดินไหว (hypocenter หรือ earthquake focus) ครั้งนี้อยู่ที่ละติจูด 3° 19' เหนือ และลองจิจูด 95° 24' ตะวันออก ตรงเกาะสิมิลู ห่างจากเกาะใหญ่สุดมาทางตะวันตกประมาณ 160 กิโลเมตร และเกิด ณ ระดับความลึกประมาณ 30 กิโลเมตรใต้ระดับน้ำ เหตุการณ์ในครั้งนั้น ได้ส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายมากมาย เช่น เกิดคลื่นยักษ์สึนามิพัดเข้าหาพื้นที่รอบๆมหาสมุทรอินเดียและพื้นที่ใกล้เคียง ไม่ว่าจะเป็นที่เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย บริเวณทางตอนใต้ของประเทศอินเดีย ซึ่งรวมไปถึงทงจังหวัดในภาคใต้ของไทยที่อยู่ทางฝั่งทะเลอันดามันด้วย เช่น จังหวัดภูเก็ต พังงา กระบี่ เป็นต้น

¹ ประเทศไทยมีเศรษฐกิจแบบผสม มีรายได้หลักจากอุตสาหกรรม การส่งออกสินค้าและบริการ การท่องเที่ยว การบริการ เกษตรกรรม และทรัพยากรธรรมชาติ จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/> เมื่อวันที่ 15 ส.ค.2556.

² <http://secondsci.ipst.ac.th/> เมื่อวันที่ 15 ส.ค.2556.

ในส่วนของพื้นที่บริเวณหาดป่าตองของจังหวัดภูเก็ตนั้น ความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิ ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากหาดป่าตองเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดภูเก็ตและของประเทศ ซึ่งความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิ ได้เข้าทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ และตัวอาคารที่อยู่ในบริเวณนั้นๆ จนไม่สามารถประกอบกิจการหรือธุรกิจต่างๆได้ ทางหน่วยงานทั้งทางภาครัฐและภาคเอกชนจึงให้ความสำคัญในการฟื้นฟูพื้นที่ท่องเที่ยวดังกล่าวโดยเร็ว อีกทั้งยังจัดทำแผนป้องกันฝ่ายพลเรือนแห่งชาติ พ.ศ.2548 ภาควิชาการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เพื่อหาทางป้องกันและแก้ไขสถานการณ์ในเบื้องต้นขณะเกิดเหตุและหลังเกิดเหตุ

ปัจจุบันพื้นที่บริเวณดังกล่าวได้ถูกฟื้นฟูจนกลับมาใช้งานได้ตามปกติ โดยมีการจัดทำมาตรการและแผนป้องกันต่างๆในแต่ละพื้นที่ รวมถึงสัญญาณต่างๆ ที่ใช้เตือนภัยเพื่อควบคุมสถานการณ์ในเบื้องต้น แต่มาตรการและแผนป้องกันเหล่านั้นยังมีปัญหาด้านต่างๆอยู่ ซึ่งถูกมองว่าหากเกิดเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิอีก มาตรการเหล่านั้นก็ไม่อาจสามารถปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์จริงได้ เช่นการขาดความร่วมมือจากกลุ่มผู้คนในพื้นที่ เนื่องจากความไม่เข้าใจถึงลักษณะภัยธรรมชาติ หน่วยงานที่รับผิดชอบขาดความเข้าใจถึงบริบทสภาพสังคมต่อการใช้พื้นที่เนื่องจากศึกษารูปแบบการป้องกันภัยพิบัติจากสึนามิมาจากต่างประเทศที่มีสภาพแวดล้อมคล้ายกันแต่สภาพเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน หรือวิธีการฟื้นฟูพื้นที่ กับสถานการณ์เหล่านั้นหากเกิดขึ้นอีก

โดยงานวิจัยชิ้นนี้จะทำการประเมิน วิเคราะห์ถึงปัญหาด้านความร่วมมือกับมาตรการและแผนป้องกันต่างๆเชิงกายภาพ เพื่อจัดทำแนวทาง (Guidelines) ด้านการใช้พื้นที่บริเวณหาดป่าตองที่เกิดความเหมาะสมระหว่างพื้นที่กับผู้ใช้พื้นที่ในรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวบริเวณนี้ให้มีความปลอดภัยและส่งผลกระทบกับสภาพแวดล้อมด้านต่างๆ ในหาดป่าตองให้มีศักยภาพมากที่สุด

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพของพื้นที่ ในด้านข้อจำกัดต่อการรองรับมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิปัจจุบัน
- 1.2.2 เพื่อศึกษาความร่วมมือจากกลุ่มผู้ใช้พื้นที่บริเวณหาดป่าตองจังหวัดภูเก็ตต่อมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิด้านสถาปัตยกรรมในการหาช่องว่างของการบังคับใช้มาตรการที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้สอดคล้องกับความร่วมมือของภาคประชาชนในเชิงปฏิบัติ
- 1.2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิ ที่มีความสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ที่ทำการศึกษา และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติเพื่อกำหนดเป็นแผนป้องกันและฟื้นฟูพื้นที่เสี่ยงภัยในลำดับต่อไป

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1.3.1 กำหนดแนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ตลอดจนผู้ประกอบการ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดประกอบด้วย

- ข้อมูลทางเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ ภาพถ่ายก่อนเกิดเหตุภัยพิบัติสึนามิและภาพถ่ายหลังเกิดเหตุภัยพิบัติสึนามิและสภาพพื้นที่บริเวณโดยรอบที่ทำการศึกษานำมาวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น
- ลงสำรวจพื้นที่ที่ทำการศึกษา เพื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบจากข้อมูลด้านเอกสารในเรื่องของอุปกรณ์เฝ้าระวังภัยพิบัติ ป้ายหรือสัญลักษณ์เตือนภัย แผนที่อพยพผู้พื้นที่ปลอดภัย
- จัดประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ใช้พื้นที่เพื่อประเมินความร่วมมือที่มีต่อมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิในสถานการณ์ปัจจุบัน

1.3.2 จัดประชุมประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิพากษ์ ถึงผลการศึกษา และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างผู้วิจัยต่อกลุ่มผู้ใช้พื้นที่ ในแง่ความร่วมมือต่อมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิ บริเวณหาดป่าตองจังหวัดภูเก็ต เพื่อให้เกิดการเสนอแนวทางที่มีความเหมาะสมกับการบังคับใช้เป็นมาตรการในพื้นที่ศึกษา โดยมีหลักเกณฑ์ในการร่วมวิพากษ์ดังนี้

- เพื่อเป็นการเปิดโอกาสและส่งเสริมให้กลุ่มผู้ใช้พื้นที่ มีส่วนร่วมในการสร้างมาตรการและแผนป้องกันในรูปแบบงานสถาปัตยกรรมที่มีความเหมาะสมกับตนเอง
- ทำให้กลุ่มผู้ใช้พื้นที่เกิดความพึงพอใจที่จะนำมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิไปปฏิบัติใช้ร่วมกัน

1.3.3 ทำการเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิที่เกิดจากการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เพื่อเสนอให้หน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องรับรู้และนำไปเป็นแผนพัฒนาพื้นที่ศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 ได้สร้างแบบประเมินความร่วมมือกับมาตรการป้องกันภัยพิบัติสึนามิต่อพื้นที่ท่องเที่ยวแถบชายฝั่งอันดามัน ภูเก็ต หาดป่าตอง จังหวัดภูเก็ต และแสดงให้เห็นถึงผลกระทบทางตรงและทางอ้อมของความร่วมมือที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ศึกษา

1.4.2 สามารถสร้างความร่วมมือของกลุ่มประชากรผู้ใช้พื้นที่กับมาตรการและแผนป้องกันที่ถูกวิจัยและเสนอแนะอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ลดการปรับแก้มาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิต่างๆเฉพาะหน้า

1.4.3 กลุ่มผู้ใช้พื้นที่เกิดความเชื่อมั่นต่อมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิ ทำให้เกิดการลงทุนจากผู้ประกอบการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการกำหนด

มาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิที่มีมาตรฐานและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมภายในบริเวณพื้นที่

1.4.4 ลดความเสี่ยงต่อชีวิตและทรัพย์สินภายในพื้นที่ที่ทำการศึกษ เนื่องจากมีการร่วมมือกับมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิในแนวทางที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชากรในพื้นที่

1.4.5 เพิ่มความเป็นระเบียบและศักยภาพของพื้นที่ท่องเที่ยวมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินตามมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิด้านสถาปัตยกรรม

1.4.6 สามารถทราบถึงแนวทางของการพัฒนาความร่วมมือจากภาคประชาชนต่อมาตรการและแผนป้องกันภัยในพื้นที่ เพื่อกำหนดให้เป็นนโยบายหลักในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวระดับประเทศ สร้างความน่าเชื่อถือในการเชิญชวนนักท่องเที่ยวจากกลุ่มประเทศต่างๆให้เข้ามาสัมผัสถึงความสวยงามของพื้นที่ทะเลแถบชายฝั่งอันดามัน ส่งผลให้เกิดเป็นการพัฒนาส่วนนโยบายที่มีประสิทธิภาพและความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

1.5 วิธีการดำเนินงานวิจัย

ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ที่ทำการศึกษ ได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวกับมาตรการและแผนป้องกันภัยพิบัติสึนามิที่ผ่านมา ภาพถ่ายของบริเวณพื้นที่ ตำแหน่งของเครื่องเตือนภัยและสัญลักษณ์บอกเส้นทางหนีภัยต่างๆ รวมถึงรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่ได้มีการปฏิบัติตามมาตรการป้องกันภัยพิบัติสึนามิ โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือผู้ที่ใช้พื้นที่บริเวณที่ทำการศึกษ ได้แก่ ผู้ประกอบการ พ่อค้าแม่ค้าและผู้อยู่อาศัยบริเวณที่ทำการศึกษ กลุ่มเป้าหมายรองคือ นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดแต่ละหัวข้อดังต่อไปนี้

1.5.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยในครั้งนี้ คือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อประเมินถึงแนวทางความร่วมมือกับมาตรการป้องกันภัยพิบัติสึนามิในพื้นที่ที่ทำการศึกษ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความถูกต้องและแม่นยำ จึงแบ่งกลุ่มประชากรออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้ประกอบการที่อยู่ในบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษแบ่งเป็น

- ผู้ประกอบการที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติสึนามิแล้วอยู่ในพื้นที่เดิม
- ผู้ประกอบการที่ย้ายเข้ามาในพื้นที่หลังเกิดเหตุภัยพิบัติสึนามิ

กลุ่มที่ 2 นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้พื้นที่ที่ทำการศึกษ

- นักท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติสึนามิ
- นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่ยังไม่เคยได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติสึนามิ

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนรับผิดชอบต่อมาตรการด้านต่างๆที่ถูกกำหนดไว้ในพื้นที่

- เจ้าหน้าที่ที่อยู่ในช่วงเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิและรับผิดชอบในเรื่องมาตรการความปลอดภัยด้านต่างๆ
- เจ้าหน้าที่ที่ย้ายเข้ามาหลังเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิและรับผิดชอบในเรื่องมาตรการความปลอดภัยด้านต่างๆ

1.5.2 เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม ในการลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ในการสอบถามกลุ่มตัวอย่าง โดยมีขั้นตอนในการจัดทำแบบสอบถามดังนี้

แบบสอบถามชุดที่ 1 ใช้กับกลุ่มที่ 1 เพื่อต้องการทราบ

- ความคิดเห็นต่อมาตรการเดิมก่อนเกิดสึนามิและมาตรการใหม่หลังเกิดสึนามิ
- ผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน
- การมีส่วนร่วมกับแผนปฏิบัติการเชิงป้องกัน

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ใช้กับกลุ่มที่ 2 เพื่อต้องการทราบ

- ความคิดเห็นต่อมาตรการเดิมก่อนเกิดสึนามิและมาตรการใหม่หลังเกิดสึนามิ
- ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในพื้นที่
- การมีส่วนร่วมกับแผนปฏิบัติการเชิงป้องกัน

แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 ใช้กับกลุ่มที่ 3 เพื่อต้องการทราบ

- ความคิดเห็นต่อมาตรการเดิมก่อนเกิดสึนามิและมาตรการใหม่หลังเกิดสึนามิ
- ผลกระทบต่อการบังคับใช้มาตรการในพื้นที่
- การมีส่วนร่วมกับแผนปฏิบัติการเชิงป้องกัน
- การประชาสัมพันธ์แผนการป้องกันและการเข้าถึงกลุ่มประชากรในพื้นที่

1.5.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

- 1) นำข้อมูลจากการสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อหาสัดส่วนในการตอบแบบสอบถาม
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม โดยแบ่งตามกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ค้นหาจุดอ่อนและจุดแข็งของผลกระทบจากมาตรการต่อภาคประชาชน
- 3) นำผลสรุปจากข้อ 1 และ 2 มาสร้างแนวทางเพื่อกำหนดมาตรการที่เกิดความเหมาะสมในการใช้กับพื้นที่ศึกษาและเกิดความร่วมมือจากผู้ใช้พื้นที่บริเวณดังกล่าว